

SVOBODNA SLOVENIJA

ESLOVENIA LIBRE
Glasilo Slovencev v Argentini

Leto LXXXI | 14. junija 2022 - Buenos Aires, Argentina | Št. 9

www.svobodnaslovenija.com.ar

Svobodna Slovenija

SLOVENSKI DOM SAN MARTÍN 62. obletnica

dom Ramos Mejía, Aleksander Kastelic in gospa; Slovenski dom Carapachay, Marjeta Senovršnik.

Spremljali so nas: Slovenski mendoški oktet; predsednica Zveze mater in žena – odsek San Martín, Polona Makek; voditeljica Rožmanove šole Nina Pristovnik Díaz in ostale učne moči; predstavniki raznih društev in organizacij.

Zelo čustven trenutek je bil, ko smo slišali besede: „Duša našega doma je bil naš dragi Jože Skale, ki se ga danes spominjamo. Hvala, dragi Jože!“ ... nato pa dolg aplavz ... Ganljivo je bilo videti njegove fotografije, ki so polnile stenčes ob vhodu.

Takoj zatem so nam nekaj besed namenili naš predsednik g. Marko Škulj, predsednik Zedinjene Slovenije inž. Jure Komar in veleposlanik Republike Slovenije v Argentini g. Alain Brian Bergant.

Še enkrat je napovedovalec spregovoril in nas pripravil za nastop. Najprej je bila „POZDRAVLJENA, SLOVENSKA BESEDA“. Skupina mladih je podala globoke misli patra Pavleta Jakopa iz pesmi *Oda življenju*, v kateri se ponavlja verz – naše geslo. Recitali so Niko in Mati Leber, Sofi in Ana Boltežar, Nadja Petkovšek, Luka Leskovec, Ceci, Tomi in Frenki Jarc, Fede in Ema Tašner, Lucija Vomberger, Katja Filipič.

Nenadoma se je zaslišalo brenčanje; potujoča čebela je priletela na oder in poslušala odlomek Otona Župančiča *Ciciban in čebela*, ki ga je prebrala Nina Pristovnik Díaz. Na koncu branja je čebela poklicala k sebi druge članice in člane družine, da bi skupaj obhajali dva praznika: rojstni dan Slovenskega doma in 5. svetovni dan čebel, ki je bil 20. maja. Radovedna čebela pa je stalno spraševala, tako kot Bina Štampe Žmavc, *Zakaj so prazniki, Zakaj je ples, Zakaj je glasba.*

Z odgovori je bila „POZDRAVLJENA, SLOVENSKA PESEM“. Čebelji roj je zapel *Jutranji pozdrav*, Čuki in Ribič Pepe pa so ga navdušili za razgibano *Čebelice*. Točko so predstavili učenke in učenci Rožmanove šole, ki jo vodi Nina Pristovnik Díaz s pomočjo učiteljic; za petje je poskrbela Ariana Žigart, za kostume pa odbor staršev Rožmanove šole, ki mu predseduje Andrea Boltežar Volpedo.

Poklicana je bila Vokalna skupina Mučičas, katerih glasovi so ubrano zveneli z *V Žirovnici* (A. Mežek), *Sonca čez hribček gre* (prir. M. Tomc), *Žabe* (V. Vodopivec), *Tam, kjer murke cveto* (S. Avsenik). Končno se je predstavil Slovenski pevski zbor San Martín in lepo zapel *Čukova ženitev* (prir. M. Bajuk), *Po jezeru* (M. Hubad), *Planinska* (A. Foerster), *Čebelarska pesem* (S. Avsenik). Vse glasbene točke programa je prevzela in uspešno izpeljala Ariana Žigart, ki je tudi sama igrala na klavir in harmoniko; pridružili so se ji Toni Podržaj in Sebi Žnidaršič (kitara) ter Tomi Kastelic (bas).

Važne vloge so imeli: Mati Medvešček – zvok, Janez Filipič in sodelavci – scenski prostor, odbor doma – priprava dvorane, Lučka Marinček Kastelic – namizni in napsni šopki, Tone Belec – fotografiranje in Mikaela Podržaj – grafično oblikovanje. Vse čestitke si nedvomno zasluži Vera Breznikar Podržaj za zamisel programa.

Za slovo so vsi nastopajoči napolnili oder. Marjan Boltežar se je prisotnim zahvalil za obisk in poslušanje ter oznanil nadaljnje praznovanje z okusnim kosilom v prijetni družbi. Pridne čebele seveda niso pozabile na sladke ekstra detalj, ko so med publiko razdelile nekaj spominkov – okrašene piškotke v obliki čebel, zavite v prozorno celofan vrečko! Predsednik doma se je nato prisrčno zahvalil za sodelovanje, skupno delo ter za darovane ure in dneve. V kuhinji je lepo dišalo, saj so Brigi Leber

Medvešček, Monika Verbic Leber, Regina Truden Leber, Silva Rupnik Dimnik, Marta Rupnik Jerman, Viktor Leber, Ivan Medvešček, Jože Jerman, Alejandro Leber in sodelavci bili močno zaposleni s pripravo slavnostnega obeda. Za dobro postrežbo se je trudila sanmartinska mladina, katere predsednik je Frenki Jarc. Srečanje je do kraja poživila prosta zabava ob zvokih skupine Die Freunde.

Veliko doživetje za navzoče – pred sladico nas je Slovenski mendoški oktet v veselem razpoloženju presenetil s spominskimi darili in izborom slovenskih pesmi ... mojstri ... Hvala lepa! Fantje so se morali hitro odpraviti na letališče, mi smo pa še naprej uživali ob dobri volji, hrani, pijači, plesu. Lepo je bilo!

Prireditvev je s sofinanciranjem podprla Republika Slovenija - Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu.

Marta JŠ

Pozdrav predsednika Marka Škulja:

Lepo pozdravljeni, dragi gostje!
Pozdravljeni vsi navzoči!
Pozdravljeno, življenje!
Z veseljem in upanjem v srcu praznujemo našo obletnico.
Dolga leta smo skupaj delali, peli, molili, se veselili in nasmejali, se žalostili in delili bolečino.
In še danes čutimo v sebi tisto moč, ki nas drži, da gremo naprej.
Upanje je v otrokih in mladih s svojo energijo in navdušenjem. Iščemo odgovore na nove izzive, ki nas čakajo. Vsi skupaj lahko zgradimo trdno skupnost.
Bogu se zahvalimo za preteklost, prosimo ga za vztrajnost danes in se mu priporočimo za lepo prihodnost.

ZEDINJENA SLOVENIJA PRAV LEPO VABI
SLOVENSKE ROJAKE NA
PROSLAVITEV DRŽAVNEGA PRAZNIKA.

Sobota, 25. junija,
v Slovenski hiši

RAMÓN L. FALCÓN 4158,
BUENOS AIRES - ARGENTINA

RAST 51 SE BO POSLOVILA PRED
ODHODOM V SLOVENIJO S PROGRAMOM:
»DVE DOMOVINI, ENO SAMO SRCE«

MLADINSKA MOLITVENA URA

Ob prazniku Marije Pomagaj smo se mladi zbrali v nedeljo, 29. maja, v Slomškovem domu. Imeli smo molitveno uro, med katero smo premišljevali litanije Matere božje. Med tem smo tudi peli Marijine pesmi v spremstvu kitar.

Spremljala sta nas g. Franci Cukjati ter g. Toni Burja, ki sta nam tudi nudila priložnost za spoved.

Po končani molitveni uri smo se zbrali v baru, da smo skupaj večerjali okusne raviole, ki jih je pripravil Franci Miklavc. Hvaležno smo jih pojedli, saj je bila noč zelo mrzla. Kot vedno, smo še malo poklepetali, tudi o skupnosti in mladini in se nato vrnili domov, prenovljeni za začetek novega tedna.

Alenka Modic

NOV DELEGAT

Gospod Franc Cukjati imenovan za odgovornega duhovnika za pastoralo Slovencev v Argentini

V torek, 7. junija, je predsednik Argentinske škofovske konference msgr. Oscar Vicente Ojea na predlog predsednika Slovenske škofovske konference dr. Andreja Sajeta, imenoval gospoda Franca Cukjatija za odgovornega duhovnika za pastoralo Slovencev v Argentini.

Novemu delegatu želimo obilo božjega blagoslova in naj ga Marija Pomagaj spremlja in varuje na tej odgovorni poti.

Iskrena zahvala msgr. Juretu Rodetu za neutrudno delo, ki ga je kot dosedanji delegat opravljal skozi dolga leta. Bog naj vam stotero povrne!

SKRINJA SPOMINOV

V prvih dneh maja na je Zveza slovenskih mater in žena presenetila z novim filmskim izdelkom: Skrinja spominov.

O pomenu tega posnetka ter poteku dela smo se pogovarjali s predsednico Zveze, Alenko Prijatelj.

→ Zanima nas, kako je nastala zamisel za ta film?

Tako kot v vseh naših društvih, se že na prvih sejah v letu začnemo pogovarjati o tem, kaj bomo pripravili za obletnico. V letu 2021 je bilo to še posebej kočljiva zadeva, saj še nismo vedeli, kakšni bodo državni ukrepi glede druženja zaradi pandemije. In čeprav smo si želele prireditve v živo za vse ljudi, smo se tudi pogovarjale o tem, da bi ta potekala kar preko spleta.

Naj dodam, da so naše seje potekale v omejenem številu in po domovih, saj nekatere odbornice, ki žive v bolj oddaljenih krajih ali pa nimajo avta, še niso smele uporabljati javnih prevoznih sredstev. Med drugim je padel predlog, da bi zbirali fotografije ohranjenih predmetov, ki so jih naši starši ali stari starši vzeli s seboj leta 1945, ko so zapustili domovino, ali pa so jih kasneje dobili v izseljenjskih taboriščih. K temu je tudi pripomogla okoliščina, da je bila ta seja pri meni doma in smo lahko gledale našo staro Singerco in luster nad mizo, ki imata vsak svojo zgodbo. Tako smo se začele pogovarjati o teh predmetih in to navdušenje kmalu prenesle na druge ljudi. Spomnila sem se tudi, da je pred leti nekdanji predsednik Zedinjene Slovenije g. Lojze Rezelj predlagal, da se uredi muzej s takimi predmeti, vendar se njegov projekt nikoli ni uresničil.

→ Kakšen pa je bil odziv ljudi na vabilo za sodelovanje?

Takoj smo začele z akcijo in že aprila 2021 smo dobile prve fotografije, in tudi prve pripovedi o teh predmetih. To je bilo celoletno delo in lahko rečem, da bi lahko vključili še veliko predmetov. Ljudje so se radi odzvali, še posebej, če si jih osebno nagovoril. Razumem, da so to predmeti, ki jih imamo "nekje" spravljene in jih je treba poiskati, mislim pa, da je ravno to bilo najtežje

delo, zbrskati te predmete.

Sredi leta sem prosila za sodelovanje Lučko Oblak, ki je fotografije sprejemala in jih po potrebi tudi malo popravljala. Prav zaradi njenega dela in zavzetosti nam je uspelo pridobiti toliko fotografij.

→ Zakaj mislite, da je ta video-arhiv pomemben?

Osrednja tema posnetka so spomini. Ko so nam posamezniki začeli pošiljati fotografije s pripadajočimi zapisi, se nam je odvrtil resnični film iz tistih časov in lahko smo spoznali značaj in držo ljudi, ki so na hitro morali zapustiti svoje domove, da so si rešili življenje.

Težko si predstavljamo, da so ljudje, poleg obleke, vzeli na pot še marsikaj drugega, saj so mislili, da odhajajo samo za dobra dva tedna. In te predmete družine še danes hranijo.

Skoraj vsi so vzeli s seboj molitvenike, saj se je takrat sv. maša brala v latinščini in vsi smo imeli mašne knjižice v slovenščini in, seveda, rožne vence. Po žepih so možje nosili tudi svoje ure. Pri sebi so imeli šatulje za cigarete, drugi fajfe in, neverjetno, tudi harmonike in citre. Nekateri so šli skozi Ljubelj s kolesi, ki so jih nato prinesli tudi v Argentino.

Druge predmete so pa pridobili v taboriščih.

Kot vemo, je bila skupnost v begunskih taboriščih zelo aktivna. Od šol do organiziranih delavnic, kjer so se izučili mladi obrtniki, dekleta pa v šivanju in drugih ročnih delih. Moški so tam izdelali celo postelje in čevlje. In še in še bi lahko naštevali.

Zato ni čudno, da naše družine še vedno hranijo toliko predmetov.

Ker na začetku ni bilo učbenikov, so študentje pisali kar v svoje zvezke. Nekateri so

ohranili tudi posamezne izvode časopisov. V taboriščih so nastale mašne knjižice, pa tudi križi in druge umetnine. Predvsem pa so zanimivi leseni zaboji in kovčki, ki so bili izdelani prav v taboriščih in v katere so ljudje shranili vse imetje, ki so ga uspeli pridobiti v treh letih begunstva, da so se lahko pripravili na dolgo pot čez ocean.

To so danes res lahko skromni predmeti, vendar so dokaz globoke vere in zaupanja v Božjo pomoč in Marijino varstvo. Ravno tako pa govorijo o pridnosti in delavnosti naših staršev.

→ Ekipa, ki je ta posnetek pripravila je svoje delo res odlično izpeljala. Kdo so bili vaši sodelavci pri tem delu?

Ves ta material nam je uspelo povezati v celoto samo s pomočjo pridnih sodelavcev.

Omenila sem že Lučko Oblak Čop, ki je res z velikim navdušenjem zbirala slike med svojimi znanci in jih tudi popravljala na računalniku. V veliko pomoč nam je bil Polde Malalan, ki nam je svetoval, kako razporediti fotografije po vsebinah in nam predlagal glasbo za ozadje. Sofi Bokalič in Tomi Selan sta z veseljem prevzela vlogi bralcev. Glavno tehnično delo pa je nedvomno opravila Barbara Kržišnik.

Priznati moramo, da danes brez mladih, ki so že profesionalci v delu z računalnikom, ne gre.

Prav zato se v imenu celotnega odbora ZSMŽ vsem prav lepo zahvaljujem za sodelovanje in pomoč.

Zvezi slovenskih mater in žena čestitamo za to bogato pričevalno delo. Bralce pa vabimo, da si ogledate Skrinjo spominov na YouTubeu:

»Skrinja spominov«

MENDOZA | "Marija, skoz' življenje voditi srečno znaš..."

V Mendozi smo v nedeljo, 22. maja, romali k Mariji Pomagaj v svetišče Schoenstatt v Godoy Cruzu.

Res je, da smo na to novo srečanje zaradi epidemije čakali dolgi dve leti, zato je bilo še toliko bolj srčno, da smo spet skupaj počastili našo Marijo. Kot priprava na romanje je v ta namen mladina pripravila umetniški plakat blaženega Lojzeta Grozdeta, zavetnika mendoške mladine, otroci slovenske šole so pa pripravili lepe risbice.

Zbrali smo se v Parque Benegas, ki je od svetišča oddaljen 1.5 km, od tam smo v procesiji nosili podobo Marije Pomagaj; med hojo smo molili rožni venec in peli Marijine pesmi. Veseli smo bili tudi velikega števila narodnih noš.

Prijeten jesenski sončni dan nas je spremljal in tako smo še bolj občutili objem Matere

Božje, ob posebno lepem razgledu na zasnežene Ande. Bil je lepo videti, kako so se sosedji in mimogredoči križali ob Njeni podobi.

Ob glavnem oltarju svetišča je bila postavljena Marijina podoba, okrašena s svežimi belim cvetjem, kot v pesmi "spet kliče nas venčani maj....", zraven pa še slovenska in argentinska zastava ter Grozdetov transparent.

Sledila je sveta maša, ki jo je daroval g. Janez Cukjati. Pridružilo se je ogromno število odraslih in starejših, kar je znak, kako je Brezmadežna globoko priljubljena v slovenskem narodu.

Po končani službi božji se je vsa skupnost zbrala v lepem parku Schoenstatt k skupnemu kosilu "a la canasta". Okušali smo tudi kvalitetna vina ter delili domače pecivo. Otroci so pa imeli "svoj dan" v parku, z različnimi igrami.

Po kosilu je sledila procesija: spredaj križ, Jezus v Najsvetejšem zakramentu, podoba Marije Pomagaj, zastave, bandera Lojzeta Grozdeta ter Marijino občestvo. Molitve in pesmi so nas peljale navkreber do male kapelice na vrhu hriba, tam smo počastili in zmolili. Potem pa spet pot navzdol do dvorane, kjer so fantje "enkratno" peli in vodili litanije Matere božje. Sledile so zadnje za-

hvalne molitve, nato je pa gospod Janez dal zaključni blagoslov.

Pri vratih je vsaka družina dobila spominček na romanje, da ga lahko nalepi na domači hladilnik in da tako vsak dan, ko člani družine odidejo od doma, zmolijo: "Priporočam se ti, Marija Pomagaj"

Osebno, za mojo družino je bilo to "zahvalno romanje", ker se je pred letom dni prav 24. maja rodila naša peta deklica, Pilar, katero smo skozi vseh devet mesecev nosečnosti posebej priporočili Mariji Pomagaj. Marijin čudež!

Naša nebeška Mama je vedno pozorna na vse naše potrebe in nas vodi do Sina Odrešenika, kot pravi pesem: "Marija skoz življenje, voditi srečno znaš...."

Milena Šmon Martinez

JUNIJ, MESEC SPOMINA

ODTISI 5 - 2022
**KAJ JE NOVEGA
 V ROGU**

Po nekaj letih odsotnosti – zaradi covida in Miriaminih šolskih obveznosti – je blagodejno spet stopiti na sveta tla ob jami pod Krenom. Ves obred ima že svojo tradicijo, ki temelji na veliki tragediji pomora tolikih slovenskih življenj, pa tudi mnogih protikomunističnih ljudi, ki so ob koncu druge svetovne vojne pristali v rokah partizanskih morilcev.

Kljub temu je vsakokrat obisk Roga edinstven. »Za mrtve ne bodi mrtev! Moli za pokojne.«, piše na spominski steni v cerkvi Marije Pomagaj v Slovenski hiši. Dr. Tine Debeljak ni mogel bolje strniti smisla naloge nas, ki nam, hvala Bogu, ni bilo usojeno plačati svojih prepričanj z lastnim življenjem. Molitve nikoli ni preveč; vedno prav pride. Če jih duše umorjenih ne potrebujejo več, bodo pač zvene le njim v priprošnjo, da nam Bog podeli vztrajnost na naši zemeljski poti.

Molitev je osrednji del dveh akcij, ki tudi postajata tradicionalni. Na predvečer se zberejo mladi in prebedijo noč v molitvi in premišljevanju ob Rupnikovi kapelici. Druga skupina pa pride peš, to pot iz Vipavske doline. In prisotni so tudi odrasli skavti, ki pomagajo pri poteku slovesnosti.

Svečanost se ponavlja, vendar ne v istem vrstnem redu. Letos je spet ob začetku bil poklon umorjenim s položitvijo vencev in trobentačevim mementom, takoj za tem pa je spregovoril predsednik Republike Slovenije Borut Pahor, ki se bo v zgodovino zapisal kot najvišja uradna oseba, ki se je vsa leta predsednikovanja udeleževala komemoracije. Ob svoji zadnji udeležbi kot predsednik RS je želel povedati svoje misli in stremeljenja po umiritvi/normalizaciji/spravi duhov med Slovenci. Te želje je povezal s smrtjo pisatelja Borisa Pahorja in lansko izjavo SAZU o Slovenski spravi. Seveda, vsak pove stvari iz svojega zornega kota; drugi bi hotel postaviti še kako vejico ali obrniti besede ali pripomniti, da ni vse tako, kot je povedal – a govor je njegov in ga je vredno prebrati.

Sledila je maša z novomeškim škofom dr. Andrejem Sajetom kot glavni celebrant, čigar bogata pridiga ni izzvenela v prazno. Z lepim izborom mašnih pesmi je sodeloval moški kvartet Krt. V tretjem delu je petje basista Matije Bizjana uokvirilo govor filozofa Jana Peršiča. Kot je brati na spletni strani Nove Slovenske zaveze, je član odbora Nove Slovenske zaveze in pravnuk Janka Mačkovška, enega od ustanoviteljev zgodovinske Slovenske zaveze. Njegove besede držijo kot pribite.

Navada petja treh kitic Moje domovine še vedno drži. Mnogi jo pojejo in lepo se sliši. Kot nekdanjemu argentinskemu prebivalcu pa mi je nerazumljivo, da slovenske državne himne (zapel jo je kvartet v prvem delu slovesnosti) ne pojejo vsi prisotni.

Slovesnost ima tudi svoj družabni moment. Takrat se iščejo (in najdejo) znanci, ki se srečajo malokdaj v letu. Vsekakor pa ni mogoče obiti misli, ko ti oči begajo po množici, iščejo tistih, ki si jih vsako leto srečal, pa jih danes ne najdeš. Potem se spomniš, da so že pokojni. Ali ti znane pove, da so onemogli in ne morejo v Rog.

Posebnost je srečati tudi Slovence iz Argentine; tiste iz stare garde, ki že dolgo let živijo v Sloveniji. V veliko veselje pa je prepoznati ali spoznati druge, mlajše, ki so šele nekaj mesecev, nekaj let preseljeni. Kar nekaj jih je prišlo. Ja, če ne moreš na spominsko proslavo v Slovensko hišo, prideš v Kočevski rog ...

Fotografije: Družina

Govor predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja

Foto: Družina

V začetku tega tedna smo se poslovili od rojaka, pisatelja in humanista Borisa Pahorja. Tudi zaradi njegovega upora proti vsem trem totalitarizmom dvajsetega stoletja je sčasoma postal moralno sidrišče in vest slovenstva.

Danes, na tem žalostnem kraju, Borisa Pahorja omenjam z razlogom. Dolga leta je nagovarjal in končno pregovoril Edvarda Kocbeka, da je leta 1975 v tržaškem Zalivu, reviji za književnost in kulturo, z njim opravil prelomni pogovor. Še danes velja ta intervju za najodmevnejše besedilo v slovenski publicistiki.

V njem se je slovenska javnost prvič v tiskani in javno objavljeni besedi seznanila s povojnimi poboji na Slovenskem. Kocbek, nekdanji pomemben funkcionar partizanskega osvobodilnega gibanja, je v njem, prvič v javnosti, spregovoril o pokolu več tisoč domobrancev in civilistov po drugi svetovni vojni. S tem je močno razburil komunistično oblast in slovensko javnost.

Čeprav je bil intervju v Jugoslaviji prepovedan in je bilo revijo Zaliv mogoče dobiti samo v zamejstvu, so ga tihotapili v Slovenijo. Posledice objave so bile zelo hude. Pahorju so za več let prepovedali vstop na jugoslovansko ozemlje, sodelavca Zaliva Franca Miklavčiča in Viktorja Blažiča so obsodili na zaporno kazen, za Kocbeka pa se je začela kalvarija z njegovim telesnim in duševnim zdravjem.

Do tedaj so o pobojih govorili v krogih slovenske emigracije, zlasti v Argentini. O tem je sicer v Sloveniji literarno pisal Svetina, ki pa je zapisal, da so bili pobiti domobranci sojeni.

Pahor je Kocbeka nagovoril k izpovedi, ker je kot etičen človek menil, da mora biti skrivnost o povojnih pobojih obelodanjena. In Pahorju se je zdel Kocbek kot vodja Krščanskih socialistov v Osvobodilni fronti za to razkritje najbolj primeren.

Bistvo vsega tega je bilo, da je Kocbek povojne poboje moralno obsodil. Od tedaj naprej glede tega ni bilo nikoli več tako, kot je bilo pred tem. Tudi zaradi tega pomembnega dejanja smo se pred dnevi Slovenci od Borisa Pahorja poslovili kot od nesporne moralne avtoritete.

S slovensko politično pomladjo in demokratizacijo konec osemdesetih let, predvsem pa po zmagi Demosa na prvih demokratičnih večstrankarskih volitvah, smo skozi burne politične in strokovne razprave iskali resnico in glede poprave krivic in storili pomembne simbolne in stvarne korake.

Vse to nam je omogočilo, da je sprava začela postajati stanje našega duha. Izključujoče in sovražne razprave o naših različnih pogledih na polpreteklo zgodovino so se počasi umaknile bolj spoštljivemu občutku za bolečino drugega.

Tako sva leta 2020, ob 30. obletnici spravne slovesnosti v Kočevskem Rogu, v smislu teh prizadevanj s predsednikom vlade Janezom Janšo položila venca pri breznu pod Macesnovo Gorico žrtvam povojnih pobojev in k spomeniku pobitim aktivistom osvobodilne fronte v Smrečju pri Turjaku, ter v najinih slavnostnih govorih pozvala k resnici, pravici in spravi.

Slovenska politika je glede tega dosegla nekaj zavirljivih mejnikov, ki so upravičeno predmet občudovanja nekaterih evropskih držav, v katerih se še vedno boleče soočajo z lastno preteklostjo. Čeprav je bilo, kot rečeno, storjeno veliko za simbolno in stvarno popravo krivic ter nenehno vključujoče iskanje zgodovinske resnice, slovenski politiki ni uspelo, da bi to občutljivo vprašanje razkola in sprave naslovila z nekim konsenzualnim besedilom.

Zato sem pred nekaj leti prosil vodstvo Slovenske akademije znanosti in umetnosti, da to vprašanje tematizira in ga v uradni izjavi tudi naslovi. Tako je bila na skupščini SAZU v drugi polovici februarja 2021, ob trideseti obletnici samostojne slovenske države, sprejeta izjava z naslovom Slovenska sprava.

(Celotno besedilo je objavljeno na spletu)

Pridiga msgr. dr. Andreja Sajeta

Foto: Družina

Sodobni svet zelo poudarja svobodo, a verujoči se zavedamo, da uresničevanje svobode omogoča spoštovanje resnice, ki vključuje globlje razloge, ki jih daje vera v Boga. Zato nas Jezus opominja: »Jaz sem pot resnica in življenje« (Jn 14,6). Odnos resnice in svobode sicer opredeljujeta pravni demokratični sistem z ustavo in zakoni, ki ščitijo človekovo dostojanstvo pred nasiljem ideologij, ki so teptali dostojanstvo človeka. Jezus je človekovo dostojanstvo izpričal s svojim življenjem in delom za druge.

Njegov nauk se je širil v družbah do danes in sooblikoval temelje in pogoje sodobne demokratične zavesti in pravno-politične kulture. Na temeljih krščanskega oznanila o človekovem dostojanstvu in svobodni osebi, ustvarjani po Božji podobi, je razsvetljenstvo zgradilo pravni red modernih ustavnih držav. Svet Evrope in parlament EZ sta zato obsodi-

la totalitarne sisteme, se poklonila njihovim žrtvam, državam pa naložila, da popravijo krivice in rehabilitirajo žrtve.

Slovenci smo bili zlasti v okviru druge svetovne vojne žrtev vseh totalitarizmov. Med vojno je Lambert Ehrlich (1878–1942) v Spomenici Italijanom zapisal, da je okupacijska oblast po veljavnih zakonih dolžna zaščititi nedolžne ljudi pred nasiljem okupatorske vojske in terorjem lastnih bratov. Tudi nasilje povojne totalitarne oblasti nad ranjenci, ujetniki in drugimi nedolžnimi prebivalci je bilo kršenje civilizacijskih pridobitev in zakonodaje, ki so jo priznali sami komunisti s pogodbo Tito-Šubašič in je temeljila na demokratičnih zakonih bivše Jugoslavije.

Podobno je Rusija pred stotimi dnevi z napadom na samostojno državo Ukrajino začela teptati mednarodne konvencije in pravila demokratičnega reda. Nasilje nad civilnim prebivalstvom, posebej nad nedolžnimi otroki in ženami, ne pomeni le kršenja mednarodnih pogodb in zavez, pač pa to za našo kulturo pomeni nesprejemljivo zlora- bo človekovega dostojanstva. Podobno so bili medvojni in povojni izvensodni poboji nedolžnih ujetnikov, ranjencev, otrok, mož in žena zaradi političnih, lastninskih ali celo osebnih koristi zločin nad človeštvom, ki ne zastara.

Znani dokumenti potrjujejo, da je šlo pri

tem za politične odločitve revolucionarnih voditeljev, ki so z nasiljem v obliki smrti, izгона ali utišanja ter izolacije iz družbe izključili morebitne in dejanske nasprotnike. Kočevski rog je samo ena od končnih postaj te slovenske kalvarije. Pod streli krvnikov so padali najboljši krščanski možje in žene, voditelji naroda. Človeškost se je izgubila v brezumju in brezsrčnosti. Življenje in dostojanstvo človeka niso šteli nič, je zapisala komunistka Angela Vode (1892–1985). Uničena je bila duhovna, kulturna in civilizacijska dediščina dvanajstih stoletij krščanstva na slovenskem narodnem ozemlju. Kultura vedanja v obliki spoštovanja pravil in obnašanja, človeško sočutje, sodelovanje in dialog so bili izrinjeni na obrobje. Ruski religiozni in politični filozof Nikolaj Aleksandrovič Berdjajev (1874–1948), je zapisal, da je zavlada neobčutljiva surovost, ljudje so ob srečevanju gledali v stran, da jim trpini ne bi vzbujali sočutja in bi kdo v obličju trpina ne začutil svojega brata. En sam »Križaj ga«, so vpile naščuvane množice, komaj kdo si je upal ponuditi Veronikin prt ali pomagal nositi križ, da bi dal še kaj upanja. Posledice nečloveškega opustošenja v deželi in predvsem v srcih čutimo še danes. Lahko si predstavljamo, kakšne bodo posledice vojne tudi v Ukrajini.

(Celotno besedilo je objavljeno na spletu)

JUNIJ, MESEC SPOMINA

Govor Jana Peršiča

Foto: Družina

Spoštovani roški romarji!

Ujete vojake so v Kočevje vozili z vlakom. Bili so žejni, sestradani in pretepeni. Pot po Dolenski je mnoge vodila blizu njihovih domačih krajev. Skozi zamrežene line vagonov jim je iz gozdov dehtela pomlad. Nekateri so z vlaka metali pisemca, ki so jih najditelji odnesli njihovim družinam. V enem od teh pisem piše: »Dragi starši! To vam pišem na žalostni vožnji. Ko bi vi vedeli, koliko trpim od žeje in lakote. Kam grem, ne vem, in Bog ve, če se vidimo še kedaj. Vas poljublja vaš sin. Zbogom!«

V Kočevju so fante zvezali z žico, jih topli, naložili na tovornjake in odpeljali proti breznom; med potjo so po njih tolkli s palicami ali puškinimi kopiti, oni pa so peli Češčena si, Marija. Ko so jih potegnili s tovornjaka, so jih sezuli. Na poti do brezna so jih pretepali s koli in suvali z noži na dolgih ročajih. Nekateri so do jame pritekli razmesarjeni in brez oči. Morali so se sleči. Pred breznom so tistim, ki so imeli zlate zobe, razbijali čeljusti. Na robu brezna so nekatere streljali, drugih ne. V globino brezna so na gomilo teles padali mrtvi, težko ranjeni in komaj ranjeni. Večina je bila po padcu živih. Mnogi med njimi so umirali dolgo. Partizani so občasno minirali rob jame, da je umirajoče zasuvata zemlja.

Ob misli na to se človek želi kam zateči in pomisli na krščansko pojmovanje mučeništva; o njem so mnogi teologi izrekli čudovite besede. Vseeno ga preganja misel: kako je biti dehidriran, sestradan, pretepen, ranjen od strela, polomljenih kosti in potolčen od padca, na gmoti sebi podobnih na dnu jame, medtem ko nate padajo novi nesrečniki? Kako je to biti?

Na ta strašen in vzvišen kraj prihajamo, da

gojimo spomin na vse žrtve revolucionarnega nasilja na slovenskih tleh. Prav posebno pa se tu spominjamo množičnih umorov v breznih Kočevskega Roga, kjer ležijo kosti hrvaških, srbskih, črnogorskih in slovenskih vojakov; ti so v brezna padali zadnji. Največ vas je danes prišlo prav zaradi njih, pobitih vojakov Slovenske narodne vojske.

Nesčetokrat je že bilo povedano, zakaj je ta nesrečna vojska nastala: komunisti so organizirali OF, da bi izvedli revolucijo. Brez vsake pravne ali moralne legitimnosti so se razglasili za oblast. Prepovedali so vsakršno organiziranje izven OF in zanj predvideli smrtno kazen. Začeli so izvajati represijo in umore, ki so jih imenovali justifikacije. Morili so svoje politične nasprotnike in mnoge druge, ki so jim predstavljali kakršnokoli oviro, ali pa so bili umorjeni zgolj zaradi suma ali maščevanja. Umorjene so oklevetali kot »narodne izdajalce«, čemur so mnogi naivni ljudje nasedli. Večkrat so bile umorjene cele družine. Ubijali so mlada dekleta in otroke. Do poletja 1942, ko so se začele ustanavljati vaške straže, so enote pod vodstvom OF v Ljubljanski pokrajini umorile že okrog 1000 civilistov, od tega okrog 100 otrok.

Težko razumemo, kako da ta dejanja med privrženci OF niso povzročila večjega pretresa. Za izvedbo revolucije so komunisti izkoristili protikupatorsko razpoloženje in prevarali mnoge, ki so v dobri veri šli v partizane, vendar se s komunističnimi metodami in cilji niso strinjali. Politkomisarji in poveljniki so svoje borce včasih obsodili na smrt zaradi najmanjših prekrškov, za zločine pa ni bil kaznovan nihče. Krivci so po vojni postali narodni heroji. Glede teh dejstev med zgodovinarji ni razhajanj.

Vaške straže in pozneje domobranci so nastali zaradi samoobrambe. Ko gre za obrambo življenja, je upravičeno sprejeti orožje od kogarkoli. Poleg tega je bilo sodelovanje prebivalstva v policijskih enotah za vzdrževanje reda in miru v skladu z mednarodnim pravom.

Po kapitulaciji italijanske vojske so partizani brez sojenja pobili najmanj 600 ujetih vaških stražarjev in pripadnikov JVvD. Mnoge so pretepali, vezali z žico, pred smrtjo so se morali sleči. Povojni poboji so torej bili nekaj novega samo glede na obseg, isto zlo pa je bilo na delu že nekaj let.

Vse, pred čemer so svarili nasprotniki komunizma, se je uresničilo. Povojni režim je najboljši dokaz za legitimnost medvojne protirevolucionarne boje. Najmanj desetletje po vojni smo imeli režim, enak stalizmu, s stotisoči tako ali drugače uničenih življenj. Tudi ko se je stanje nekoliko omililo, je bila svoboda še vedno hudo okrnjena in še vedno je to za nekatere pomenilo tudi brutalno zatiranje in uničena življenja.

Vendar je propadlo vse, za kar si je prizadevala medvojna generacija komunistov. Leta 1990 v je v Sloveniji zmagala kontrarevolucija. K temu so pripomogli tudi otroci komunistov, ki so bili siti socializma in pravljic o partizanih in so si zaželeli zahodnega načina življenja: politične svobode, ekonomskega blagostanja in pod vplivom popularne kulture tudi zahodne zabave, blišča in estetike vsakdanjega življenja. Zdaj živimo v času parlamentarne demokracije in svobodnega tržnega gospodarstva, kjer so pluralizem mnenj, svoboda govora, zasebna lastnina in spoštovanje individualnih pravic stvar širokega soglasja. Samo dejstvo demokratizacije pomeni, da je imela protirevolucionarna stran prav.

Hkrati pa ni soglasja o zločinskosti komunizma. Dolgo zamolčani, nikoli kaznovani in še danes ignorirani ali nesmiselno interpretirani zločini so breme za družbo, zato se razmišlja o »narodni spravi«. Vendar le-ta ne more biti stvar kakšne slovesnosti ali deklaracije, ki išče kompromisno formulacijo, ki naj bi bila sprejemljiva za obe strani, čeprav ne ustreza resnici. Predpogoj za spravo sta seznanjenost z dejstvi in njihovo smiselno vrednotenje. Prinesel bi jo samo smiseln odnos do preteklosti, ki bi bil stvar soglasja velike večine. Seveda je to izjemno daleč, kajti mnogi o represiji in zločinih nočejo vedeti nič, drugi pa jih poznajo, vendar se pri vrednotenju zatekajo k nesmiselnim interpretacijam. Zato nimajo smiselnega odnosa, ki bi bil v skladu z njihovimi siceršnji vrednotami, in ko pogovor nanese na te teme, mnogi sicer inteligentni ljudje začasno spremenijo svoje običajne miselne procedure. Zato marsikdo, ki živi liberalno, zahodno življenje, in so zanj človekove pravice, pluralizem mnenj in ekonomsko blagostanje nekaj samoumevnega, hkrati goji romantizirano podobo partizanske vojske, ki je – zaradi komunističnega vodstva – delova-

la proti vsemu temu. Marsikdo ignorira, da je imel socializem po njegovih lastnih kriterijih značilnosti najbrutalnejšega fašizma, in da bi mnoga njegova stališča bila v času njegovega deda razlog za smrtno obsodbo, v času njegovega očeta pa za zaporno kazen. Takrat so vladali ljudje, katerih spominu se nespametni danes klanjajo, in živijo z občutkom, da so del iste socialistične tradicije, kljub temu, da je v njej bila beseda »socialdemokrat« žaljivka in smrtno nevarna obtožba.

To malomarno dojetje stvarnosti temelji v čustveni naklonjenosti do partizanstva in socializma, ki rezultira v njenem dobrohotnem vrednotenju. Tako duševno razpoloženje dobi značilnosti slepe vere, ki je ne omaja noben paradoks.

Ta nespamet pa se seveda odraža tudi na področju zgodovinarstva. Obstajajo zgodovinarji, ki smiselno opisujejo dogajanje, pri čemer upoštevajo vsa relevantna dejstva, in jih vrednotijo v skladu z demokratičnimi vrednotami; druge zgodovinarje pa vodi želja, da se partizanstvo pokaže kot nekaj pozitivnega, zato vse, kar je problematično, bodisi ignorirajo bodisi minimalizirajo, najraje pa interpretirajo na absurdne načine; vse samo zato, da svoje razmišljanje prilagodijo vnaprej določenemu cilju, namreč, da se temeljno vrednotenje ne glede na vsa dejstva ne spremeni.

Nočejo razumeti, da je odporniško gibanje, ki ga vodijo komunisti, že a priori problematično, kar najbolje dokazuje povojni režim. Nočejo razumeti, da zločini niso bili odkloni, temveč normalen način komunističnega delovanja, in da že njihova kvantiteta nujno opredeli bistvo OF. Legitimnost gibanja, ki se razglasi za oblast in terja pokorščino, imajo za nekaj samoumevnega, kljub temu, da zanj ni obstajala nobena pravna ne moralna podlaga. Ignorirajo mednarodno pravo in pristajajo na argument gole moči. Obžalujejo zločine in hkrati občudujejo tiste, ki so jih izvedli. Zaradi svoje paradoksnе naklonjenosti do nečesa tako problematičnega so ti zgodovinarji v tem oziru intelektualno impotentni, česar se zavedajo, zato se izogibajo polemiki in ne poskušajo zavračati nasprotnih interpretacij ali demantirati dejstev. Radi pa govorijo splošne puhlice.

(Celotno besedilo je objavljeno na spletu)

SPOMINI NA BEGUNSTVO

Alojzij Ambrožič, slovenski nadškof, teolog in kardinal, je maja 1945 kot petnajstletnik z družino moral zapustiti Slovenijo. V begunskem taborišču je dokončal gimnazijo, leta 1948 pa se je družina preselila v Kanado. V Torontu je bil leta 1955 posvečen v duhovnika, leta 1970 je opravil doktorat iz teologije. Leta 1976 je bil imenovan za pomožnega škofa v Torontu, leta 1986 za nadškofa pomočnika, leta 1990 je prevzel nadškofijo, papež Janez Pavel II ga je leta 1998 povzdignil v kardinala. Kardinal Ambrožič je bil drugi kardinal v zgodovini Cerkve na Slovenskem (prvi je bil goriški nadškof Jakob Missia). Umrli je v Torontu leta 2011.

Ambrožičevi spomini o preživelem maju 1945 so bili objavljeni leta 1985 v Celovškem Zvonu, ponovno objavljeni pa v reviji Zaveza.

MOJ MAJ 1945

Včasih bi želel še enkrat prehoditi pot, ki sem jo prehodil od Gabrja do Vetrinja v drugem

in tretjem majskem tednu leta 1945. Da bi se ustavil v Čepljah pod Utikom, kjer nas je čakal oče, ki je malo pred nami odšel na Dobrovo, in nam od daleč z vso silo mahal, naj hitimo; da bi se ustavil na polju pred Šenčurjem, kjer smo prebili prvo noč od doma; nad cesto v Tržiču, kjer so nas Nemci, hiteči na sever, zadržali dva dni; na vrtu zapuščene gostilne nekje pod Ljubeljem, kjer smo v naraščajoči paniki čakali skoro vso noč, da bi smeli na pot proti tunelu. Rad bi si priklical v spomin petnajstletnika, ki sem bil. Seveda za to zmeraj zmanjka časa, najbrž predvsem zato, ker je želja le želja. Ali bi sploh mogel najti tisto polje in cesto in gostilno? Bi še mogel najti sebe? Bi mogel še enkrat doživeti sončno popoldne na dan, preden smo odšli, ki me je tako prevzelo, da sem pozabil, kaj se dogaja? Našel sem pač melino na avstrijski strani Ljubelja, kjer smo se neprespani ustavili, potem ko smo pričakali osemletnega brata, ki se je ločil od nas v tunelu. Oče je začel kuhati kavo, mama in sestri so zaspale na travi. Toda nenaden krik: "Partizani, partizani," nas je spet pognal v beg.

Ljubeljski tunel: blato čez gležnje, polno odvrženih nemških ročnih granat, konji in vozovi in mule in ljudje in tema in gneča. Vsem se mudi, vsi hitimo na drugo stran, tunel se zagolsne. Mislim, ki se vsiljujejo, ne dovolim do besede. Pred tunelom goreča skladišča, eksplozije, mali kozaški konjički kot gamsi na vzpetinah, v cestnih jarkih prevrnjeni avtomobili, tovornjaki in vozovi. In ljudje, ljudje vseh vrst, Srbi in Rusi in Nemci in seveda Slovenci, vojaki in civilisti, otroci in odrasli. Kako uro po našem odhodu iz Tržiča so na bežeče začeli streljati z minometalci – občutek zbegane nemoči, ko so nas dotekli s svojo novico. Na drugi strani Ljubelja spet cesta, ki se zdi

“Ljubeljski tunel: blato čez gležnje, polno odvrženih nemških ročnih granat, konji in vozovi in mule in ljudje in tema in gneča. Vsem se mudi, vsi hitimo na drugo stran, tunel se zagolsne.”

neskončna. Ob njej poginuli konji in mule, ki nabrekajo in se razpočijo v strašen smrad. Na drugi strani Drave prvo srečanje z Angleži, ki civilistom jemljejo zapestne ure in razorožujejo domobrance – vse drugače od srečanja, po katerem smo hrepeneli vso vojno. Razpadajoči svet postaja vse bolj čuden in nerazločljiv.

Tiste tedne sem spoznaval svojega očeta. Tudi njegov svet se je podiral, tudi on ni imel

JUNIJ, MESEC SPOMINA

odgovorov, to sem jasno čutil, toda molčal je, nikdar izgubil kontrole nad seboj in nad nami, vlekel je voziček s hrano in obleko, bil z nami in hitel, hitel, hitel. Njegov "Ali gremo vsi ali nihče" nas je primoral oditi od doma, ker smo vedeli, da bi njega komunisti ubili prvi dan. S tem je mamu rešil skoro gotovega zapora in zgodnje smrti, nas pa šikan in dolgoletnega zapostavljanja: še leta pozneje nam je pisal sosed, "Pri nas je najslabše to, da te sme vsaka baraba brcniti." Tudi v momentih najostrejših upornosti mi ni zbledela podoba očeta na poti proti Borovljam.

Spominjam se strahu, pravzaprav groze, ki sem jo pozneje redko, če sploh kdaj, doživel; groze, ki se je vračala vse do leta 47, ko so bili Angleži zadnjič na tem, da nas vrnejo Jugoslaviji. V sanjah sem jo doživiljal še pet let po prihodu v Kanado in njene odmeve sem našel še leta 60, ko sem se prvič vrnil na Dobrovo in slišal ljudi, partizanske in domobranske, instinktivno zašepetati, kakor hitro so zinili besedo proti ljudski oblasti. V literaturi jo najdem pri Izajiju (10: 28–32), ko opisuje bližanje asirskih hord Jeruzalemu, in pri Grahamu Greenu, ko redkobesedno kot zmeraj opisuje Tontons Macoutes (The Comedians).

Prva dva tedna v Vetrinju, pravzaprav manj kot dva tedna, mi ostaneta v spominu kot intermezzo, ki nima para v mojem življenju. Šotori, driska, obeljene smreke ob robu polja, katerih lubje je šlo za strehe na šotorih, nemški napisi vsepovsod, čeprav so ljudje vsaj z nami govorili slovensko, cerkev z svojo Pietá. Kako lep je oltar z gotskim oknom, sem odkril šele trinajst let pozneje. Kmalu po prihodu smo začeli s šolo – v treh tednih sem pozabil skoro vso grščino. Mobilizacija še preostalih mladih civilistov v domobrance, domobranska parada na polju. Krener, ki salutira, poročila, ki jim nismo verjeli, pa so bila vendar tolažljiva: "Angleški tanki vozijo med Trstom in Ljubljano." Do zadnjih majskih dni sem na partizane v Ljubljani gledal kot neke vrste pomoto, ki se mora kmalu popraviti. Da, prikradla se je misel, da so morali prav tako upati ruski begunci v letih 1917–21, pa sem jo spodil.

In nato nenaden konec sveta – vrnitev domobrancev. Da bodo pomorjeni, o tem nismo dvomili. Suh obup v glasu mlade žene z dojenčkom na rokah, "Moj mož je včeraj odšel." Smrt sijočih mladih mož, smrt sosedov, znancev, družinskih prijateljev, smrt do tedaj trdnega dela osebnega sveta. Topa bolečina, ki kričati ne more, ker ne ve, komu. Brezbeden občutek poraza in osamljenosti: ves svet je proti nam, nihče nas ne mara, nihče nas ne razume. Bog ne razloži. Toda Bog razume in ostane; samo Bog ostane.

Edino, kar nam je lajšalo žalost nad usodo drugih, je bil strah, da bi jim sledili. Čeprav je intervencija dr. Meršola, ki je skoro edini znal angleško, preprečila našo vrnitev, se nismo mogli otresti nezaupanja do Angležev. Hvala Bogu, da nismo vedeli, kako dobro osnovano je bilo naše nezaupanje.

Nad vsem tem in v vsem tem pa se jasno spominim močnega občutka, da je "našega" sveta konec. Ne bi vedel več, kako sem si ga formuliral, toda kakor hitro sem zvedel za vrnitev domobrancev, sem čutil, da stare, dostojne, hieratične, rožmarinove, baročne Slovenije ni več. Kar je bilo včeraj samo po sebi umevno, je danes preganjano in zaničevano. Nove osnovne premise sedijo na tronu. Brez dvoma je pri vsem tem imelo svojo vlogo nenadno slovo od mladosti; brez dvoma je bila "moja" Slovenija do neke mere mit, toda prijatelj, ki je ostal v Ljubljani, mi je povedal leta pozneje: "Devetega maja zjutraj sem šel na ulico in začutil, da sem v drugem svetu."

Vendar konec ni prišel popolnoma nepričakovano. Čeprav prepoznam stopnje njegovega prihoda danes mnogo jasneje, kot sem

jih videl tedaj, so mi te stopnje brez dvoma ostale v spominu prav zaradi nemira, ki so ga povzročile.

Tretji maj, ki je tik pred begom proglašil združeno Slovenijo na ljubljanskem Taboru, se mi je zdel lepa, toda že brezmočna gesta, nad katero se nisem mogel navdušiti, čeprav sem imel še precejšnje zalogo navdušenja. Kak teden ali dva prej je Slovenec objavil Rupnikov govor, čigar vsebine se ne spomnim, spomnim pa se občutka, da sicer naravnost in pošteno govori, toda nima odgovorov na vprašanja, ki so nas vznemirjala vse bolj, "Kaj bo s Slovenijo, kaj bo z domobranci, kaj bo z nami?" V začetku aprila je, devetdesetleten, umrl stari oče, ki je imel srečo, da ni dočakal konca vojne; bali smo se, da bo prihod Rusov, ki so bili že v Prekmurju, onemogočil njegov pogreb. V marcu so zavezniška letala trosila letake s poročilom o jaltski konferenci. Dvoje mi ostaja v spominu: RAF in USAAF kot založnici letaka in sklep Jalte, da bo Jugoslavija "osnovana na široki demokratični podlagi" pod okriljem partizanov. Kaj sta RAF in USAAF, nisem vedel; danes se mi zdi ironična želja po založniških pravicah nad napovedjo tolikih nedolžnih smrti. Točno pa sem vedel, kaj pomeni široka demokratična podlaga. V pozni jeseni leta '44 je sestra, ki je hodila na uršulinsko gimnazijo v Ljubljani, pripovedovala o srbskih beguncih, ki so prišli v Slovenijo po ruski zasedbi Beograda. Danes se vprašam, zakaj me njeno pripovedovanje ni bolj vznemirilo, kot me je. V juniju nam je na balkonu frančiškanskega dijaškega konvikta povedal prefekt p. Engelhard Štucin, da je kralj Peter imenoval Tita za svojega vojnega ministra. Nič ga nismo spraševali o poročilu, ker nas je žgala njegova poraznost za nas. V aprilu nas je gimnazija poslala na ljubljanske ceste nazdravljat domobrancem po njihovi prisegi. Še se spomnim molka, ki je pozdravil četi oboroženih Nemcev, ki sta kot glava in rep spremljali parado neoboroženih domobrancev. Ta molk je bil brez dvoma izraz nasprotovanja, da, sovražstva do Nemcev, toda bil je tudi izraz, o tem sem prepričan, kolektivne zadrege. Neprijetni videz, da smo na strani okupatorja – kakor sem si dopovedoval, da je to navidezno sodelovanje neizbežno, da se ne da drugače, se nisem mogel popolnoma osvoboditi včasih večjega in včasih manjšega nemira. Vedeli smo seveda, da bodo Nemci odšli, komunisti pa ostali; prav tako smo vedeli, da se bo vojna odločila drugod. Še bolj smo vedeli, da je komunistični partiji narodnost deveta brigada in da izrablja slovenski patriotizem le za dosego oblasti. Sam sem se še spominjal zastavic s kljukastim križem na bicikelskih balancah dveh ali treh mladih komunistov iz naše sosesčine (morda so bili le skojevci) v letih '40 in '41, ko sta bila Stalin in Hitler prijatelja. Žena mojega strica, ki je bila komunistka, je delala propagando med jugoslovanskimi vojaki, naj streljajo, ko pridejo Nemci, ne Nemcev ampak svoje oficirje. Grozljivo je bilo pomanjkanje vsakega sramu pri komunistih, ko so se ob nemškem napadu na Sovjetsko zvezo čez noč prelevili v največje narodnjake. Toda zadrega je ostajala.

Misel, da bo morda treba bežati, se nikoli ni dolgo pomudila, bila pa mi je dovolj znana, da me ni osupnila očetova novica nekaj dni pred odhodom. Nikdar pa se mi ni porodila misel, da bi nas po begu vračali v partizanske roke. Drugim beguncem gotovo tudi ne. Je bila vzrok tega naivnosti in nepoznanje sveta? Morda. Toda verjetneje je bil to poklon dostojnih ljudi svojemu svetu, kateremu pripisujejo lastno dostojnost. Verjetneje tudi je bilo to znamenje, kako globoko je padla etika evropskega sveta v konfliktu med in z dvema nekrščanskima ideologijama.

Proti koncu junija so nas razselili iz Vetrinja; naša družina je bila dodeljena v Peggetz pri

Lienzu. Ob prihodu tja smo slišali odmeve kozaške tragedije mesec prej, ko so Angleži z nakano ločili oficirje od moštva, nato taborišče obkolili in kozake s fizično silo spravili na čakajoči vlak, ki jih je odpeljal na vzhod.

Kdaj smo dobili prva konkretna poročila o končni usodi domobrancev? Ne bi mogel reči, toda še tisto poletje so prispeli prvi ubežniki iz različnih taborišč in iz samega Roga. Povedali so o divjanju partizanov, o mrzlem in neusmiljenem preziru partizank, o lakoti in psovkah, pretepanju, mučenju in poniževanju, o rokah, zvezanih z žico, in nočnih transportih, o lajanju mitraljezov, o plazu trupel in polmrtvih teles, o strašni žeji krvavejih in umirajočih ...

“

Še bolje smo vedeli, da je komunistični partiji narodnost deveta brigada in da izrablja slovenski patriotizem le za dosego oblasti.

”

Toda vse to je bilo zavito v popoln molk: Vzhod javno ni triumfal, Zahod je molčal. Ko sem po prihodu v Kanado pripovedoval sošolcem, kaj se je zgodilo, so me ti potomci irskih priseljencev, ki so dobro vedeli, česa so Angleži zmogli, mirno informirali, da "the British couldn't do such a thing." Leta '58 me je v Železni Kapli spraševala prof. Angela Piskernik, ki me je med vojno učila prirodopis, kaj se je zgodilo z domobranci. Sprva sem jo sumil, da me le skuša, toda hitro sem videl, da res želi vedeti. Pred nekaj leti sem imel pogovor s prijateljem, s katerim sva se spoznala na gimnaziji in spet srečala v Torontu 30 let pozneje. Bil je med vrnjenimi domobranci in kot mladoleten izpuščen. V Kanado je prišel leta '65. "Kdaj si pa zvedel, kaj se je zgodilo z drugimi?" sem ga vprašal.

"Ko sem prišel v Toronto."

"Ne prej?"

"Ne."

"Pa nisi opazil, da nekaterih ni? Nisi govoril o tem z drugimi, ki so bili izpuščeni kakor ti?"

"O tem nismo nikdar govorili. Da je nekaterih v domači vasi zmanjkalo ob koncu vojne, sem seveda vedel, toda po njih nisem poizvedoval."

Naj omenim še svoj pogovor s čistilko, ki sem jo srečeval na hodnikih torontske univerze. Starejša ruska Nemka, ki se je z Nemci umaknila iz Rusije. "In v tridesetih letih, kaj ste delali?" "Lepo je bilo: hodila sem v šolo, živela v internatu za dekleta. Študirale smo; hodile na ples; dosti družine. Mlade smo bile." "Pa niso precej ljudi zaprli v tistih letih?" "No, nekateri so že zaprli – le tiste, ki so zaslužili."

Zdaj je štirideset let od tistega silno dolgega maja. Marsikaj sem v teh letih zvedel kot pač vsakdo, dosti bral, premišljal, predvsem pa doživel. Nisem pa nikdar pozneje tako intenzivno živel; na maj 1945 pozabiti je nemogoče. Ko z brati in sestrama obujam spomine, smo si edini, da je bil ljubeljski tunel za nas vse najbolj travmatični osebni dogodek.

Centralni dogodek pa je bila vsekakor vrnitev domobrancev. Le postopoma sem odkril kontekst te vrnitve: ista usoda je doletela kozake, vlasovce, hrvaške domobrince in še druge, s to razliko, da je Stalin pomiril le častnike, navadne vojake pa poslal v gulag, kjer jih je srečal Solženicin. To dejanje se mi zdi danes eno najvidnejših znamenj etične degeneracije celotnega evropskega sveta, ki jo je druga svetovna vojna delno povzročila, delno pa pospešila in jasno izrazila. Je dejanje zavestne kolaboracije demokratične-

ga Zahoda s Stalinovim klasicidom, ki je kot Hitlerjev genocid spremenil pravila, ki vodijo javno življenje evropskega sveta. Pretvarjanje, laži in ukane, ki so jih predstavniki Zahoda imeli za potrebne, da se žrtve njihove politike ne bi prezgodaj zavedle, kam gredo, kažejo, da so vsaj sumili, kakšna usoda jih čaka. Kakor hitro oseba neha biti samosvoja posestnica osnovnih pravic in postane le kolesce socialnega ali ekonomskega kolektiva, ki ji edini daje pravico do življenja, smisel in dostojanstvo, ne govorimo več etičnega jezika, ki ga je Evropa doslej govorila, čeprav morda uporabljamo iste besede.

Kako strašna je bila dilema dobrih katoličanov, ujetih v kleščice nacizma in komunizma! Po štiridesetih letih je seveda marsikaj laže presoditi, toda presoji naj se ne mudi, da bi postala obsodba. Nehote in skoro nevede namreč sodimo preteklost v luči poznejših dogodkov, ki so postali neizbežni šele v momentu, ko so se zgodili. Važnejše kot to, kar bi po našem sedanjem mnenju moralo biti, je tisto, kar je bilo tedaj konkretno mogoče, ne le glede na zunanje danosti, ampak tudi glede na tedanje miselne predpostavke. Kdo si more danes, po destalinizaciji, Solženicinu, Khmer Rougeu in štiridesetletni izkušnji življenja pod komunisti, še predstavljati privlačnost in zapeljivost, ki jo je imel komunizem za nekatere katoličane v tridesetih letih? In kaj je mogel napraviti šentjoški kmet, z vestjo, ki mu jo je vzgojila Cerkev, in s samozavestjo in ponosom, ki ga je podedoval po očetih, ko so mu v imenu narodne osvoboditve pljuvali na vse, kar mu je bilo sveto, ljudje, katere je z vso pravico imel za lopove?

Naj končam s citatom ameriškega političnega komentatorja Williama Leeja Millerja: "Končni rezultat našega dela je češče tisti, ki se skriva v sredstvih, katera uporabimo, kot pa tisti, ki ga vsebujejo ideali, katere proglašamo" (Of Thee, Nevertheless, I Sing, str. 182). Gibanje, ki se posluži načrtno laži, hinvavščine in terorja za dosego pravičnosti in enakosti, ne bo ustvarilo raja na zemlji, ampak družbo, ki se prenoreja in boji.

Nadškof Alojzij Ambrožič

TVOJ VRT

Tine Debeljak

*Ko poljubila te je Smrt,
zaprl se zame je tvoj vrt,
nič več v njem nisem vrtnarica ...*

*O, da bila bi drobna ptica,
bi poiskala temno strd
tvoje krvi!*

*Morda trpi na starem boru?
Morda visi na sivi skali –
pečat, ki z njim zaznamovali
so čelo Kajnovemu umoru?
Ah, kdo mi iz srca izdere
to bolečino, da ne vem,
kje si?*

*O, dragi moj,
vid ugasnil mojim je očem,
perotim mojim dvig je strt –
ne morem za teboj,
a vem:
ti prideš sem nocoj,
kot včeraj, jutri in vse dni,
srce odprto ti leži.*

*Vrtnar, tvoj vrt
zdaj poln je krizantem ...*

KOLENDAR

19. junija ob 10:00

Praznik Presvetega Rešnjega telesa v cerki Marije Pomagaj

24. junija ob 19:00

Občni zbor društva Zedinjena Slovenija

25. junija

Proslava ob Dnevu državnosti in poslovilni večer Rast 51 v Slovenski hiši

6. avgusta

PGV Pevsko glasbeni večer

7. avgusta

Misijonska veletombola

OSEBNE NOVICE

POROKA

V cerkvi San Manuel y San Benito v Madridu (Španija) sta se 7. maja 2022 poročila **Marta Matías Tenacio** in **Massimiliano Gorno Cukjati**. Priči sta bila: Angela Cukjati Gorno in Angel Matías Corral. Poročil ju je dr. José Luis Corzo Toral.

“ ZA RAZMISLEK IN NASMEH ”

“En dober pregovor na dan, prežene slabo voljo stran”

PREGOVORI IN CITATI

ZGODOVINA

Mesec junij je za nas poln zgodovine. V začetku meseca se na raznih spominskih proslavah spomnimo žrtev in grozot vojne in komunistične revolucije v Sloveniji. »Spomin na pravičnega bo blagoslovljen, ime krivičnih bo strohnelo«, piše v 10. poglavju Pregovorov. Proti koncu junija pa veselo praznujemo Dan državnosti, ko so se nam uresničile tisočletne sanje po samostojni in suvereni Sloveniji.

Lepo je pred leti o zgodovini napisal sedanjí ljubljanski nadškof msgr. Stanislav Zore: »Zgodovina ne pripada tistemu, ki jo preiskuje, ki brska po arhivih in odkriva sledi časa. Ta človek zgolj stoji pred darom, ki so ga predenj položili drugi ljudje. Zgodovina pripada tistemu, ki jo je ustvarjal in ne tistemu, ki jo preiskuje, kakor življenje pripada tistemu, ki ga živi, in ne tistemu, ki ga morda opazuje od zunaj. Zato moramo pred zgodovino vedno stati z velikim spoštovanjem.«

O zgodovini nam govorijo tudi pregovori in citati, prisluhnimo jim:

- **Vsi cvetovi bodočnosti so v semenu sedanjosti.** (kitajski pregovor)
- **Ne glej od kod prihajaš, glej kam greš.** (Pierre Beaumarchais, francoski dramatik)
- **Zgodovino pišejo zmagovalci.** (Winston Churchill, britanski novinar, državnik, pisatelj, Nobelov nagrajenec)
- **Zgodovina dela ljudi modre, poezija duhovne, matematika ostroumne, filozofija globokoumne.** (Francis Bacon, angleški filozof, pisatelj, državnik, pisatelj, zgodovinar in pravnik)
- **Človek ni popolnoma kriv: ni začel zgodovine; tudi ni popolnoma nedolžen: saj zgodovino nadaljuje.** (Albert Camus, francoski novinar, pisatelj in filozof)

• Generacija, ki ignorira zgodovino, nima preteklosti in nobene prihodnosti. (Robert Heinlein, ameriški pisatelj)

• Ta poročila sem zbral in spisal, da ne bi s časom zamrl spomin na to, kar se je zgodilo po svetu, zlasti pa, da se ne bi pozabile velike, občudovanja vredne storitve. (Herodot, starogrški zgodovinar)

• Svetovna zgodovina je seznam vsega tistega, čemur bi se človeštvo lahko izognilo. (Bertrand Russell, valižanski matematik, logik in filozof)

• Če začnemo prepir med preteklostjo in sedanjostjo, bomo uvideli, da smo izgubili bodočnost. (Winston Churchill)

• Zgodovina je spisek zločinov in nesreč. (Voltaire, francoski razsvetljenski pisatelj, esejist, deist in filozof)

• Zgodovina je učiteljica življenja. (latinski pregovor)

Pripravil: Jože Jan

Povabilo k molitvi za domovino Slovenijo

25. junija 2022 – na dan državnosti - bomo obhajali 31. obletnico slovenske države in pred tem praznikom želimo ponovno povezati v molitvi in postu vse Slovence, da bi se v skupni molitvi zahvalili za našo samostojno državo in da bi prosili božjega varstva in blagoslova za naš narod in našo domovino. Zato ponovno vabimo vse Slovence – tako doma kot tudi po svetu in vse sodržavljane, da se s hvaležnim spominom in s prošnjo za domovino Slovenijo povežemo v molitveni devetdnevni pred dnevom državnosti. V času devetdnevne, ki bo potekala od 16. 6. 2022 do 24. 6. 2022 in zlasti v 24 urah molitve in posta za domovino, Bogu skupaj izročimo našo domovino ter zanjo in njene prebivalce molimo in prosimo Božjega varstva in blagoslova, ki ga v teh časih še kako potrebujemo. Prav vsak se lahko pridruži v molitvi povezanemu občestvu in na ta način lahko vsak doda svoj kamenček v molitvenem mozaiku, ki ga bomo naši domovini ponovno poklonili ob njenem prazniku. V času devetdnevne povabljeni, da se v duhu povežemo po župnijah, družinah, skupnostih in občestvih in skupaj molimo za našo domovino. V času devetdnevne se bomo vsako jutro ob 5.00 povezali v živi rožni venec, ki ga bomo molili tudi preko valov Radia Ognjišče.

24 ur molitve in posta za domovino bo potekalo od torka 21.06.2021 od 18.30 ure do srede 22.06.2021 do 18.30 ure, kar bo

24 urna priprava oz. uvod v sveto mašo za domovino, ki jo bodo v ljubljanski stolnici darovali slovenski škofje v sredo 22.06.2022 ob 18:30 uri.

Vabimo različne katoliške organizacije, gibanja in skupnosti doma in po svetu, da se nam pridružite v tej molitveni verigi.

Povabljeni k sodelovanju v 24urni molitveni verigi ob 31- letnici samostojne slovenske države.

VLJUDNO VAS PROSIM, DA ČIM PREJ SPOROČITE ALI STE PRIPRAVLJENI SODELOVATI in sicer tako, da se vpišete v seznam na naslednji povezavi

Molitev za Slovenijo

Svojo udeležbo lahko sporočite tudi po telefonu +386 40 755 745 (Mateja Maček).

Molitev po potekala preko spleta (tako kot lansko leto) in sicer tako, da bodo skupine, ki bodo oblikovale molitev v določenem časovnem terminu sodelovale preko aplikacije Zoom, ostali pa se bodo predvidoma priključili preko YouTube kanala. Na tak način se lahko molitveni verigi pridružijo na vseh koncih sveta.

Že vnaprej se vam zahvaljujemo za vaš odgovor in sodelovanje.

Naj Gospod blagoslovlja naš narod, našo domovino Slovenijo in vse njene prebivalce!

Mateja Maček

ZBORNİK »ZDAJ GRE ZA SLOVENIJO!« NA SPLETU

Naš zbornik **Zdaj gre za Slovenijo!** je že dostopen iz vsake elektronske naprave s klikom na tej povezavi:

»Zdaj gre za Slovenijo!«

Prošnja za pomoč pri iskanju oseb

Veleposlaništvo Republike Slovenije v Buenos Airesu išče stik s sledečimi osebami:

- **Golob Marija** iz Villa Bosch
- **Menič Divna, Menič Mario Alberto, Menič Ruben Ignacio** in **Menič Jose Horacio** iz Boulogne

Veleposlaništvo prosi, da se navedene osebe ali njihovi sorodniki javijo na e-pošto veleposlaništva: sloembassy.buenosaires@gov.si

VELEPOSLANIŠTVO REPUBLIKE SLOVENIJE
EMBAJADA DE LA REPÚBLICA DE ESLOVENIA

Svobodno Slovenijo podpirajo

REPUBLIKA SLOVENIJA
URAD VLADE ZA SLOvence V
ZAMEJSTVU IN PO SVETU

briganti
PREMIUM LEATHER SHOES

KOPAC S.A.
Fábrica de tubos y envases de cartón

GOLOMAX
SUPERMAYORISTA DE OFERTAS

Antonio Podržaj e Hijos S.R.L.

CKC
LABORATORIOS CKC
ARGENTINA S.A.

CA
CONSULTORES
ASOCIADOS

Grupo HZ

oblak®